

Szentábrahámi könyvéből.¹

(Az Isten egysége. Az előre elrendelés. A szabadakarat. Jézus Krisztus ember-
volta és istenfisúsága. A zsinat. Befejezés).

I. Rész. I. Fejezet.

37. §. *Az Isten egy.* Miután Istennek különböző *tulajdonságait* megvizsgáltuk, hátra van még az *ő egysége*, melyet első helyen emlithettünk volna, tudva, hogy a legtökéletesebb Lénynek, kire csak a legfőbb tulajdonságok illenek, szükségképen *egynek* kell lennie, a mit a szentírás számtalan helyeken bizonyít (5 Móz. 6, 4; Márk 12, 29; 1 Kor. 8, 6; 1 Tim. 2, 5; Gal. 3, 20; Ézsa. 45: 5, 6, 21, 22).

38. §. *Miként?* Egy pedig az Isten: *a)* oly egyszerű egységnek fogva, melynél különbet gondolni sem lehet. *b)* Úgy, hogy sem övele egyenlőt nem ismer (Ézsa. 46, 9; 44: 10, 11; 2 Sám. 7, 22; 1 Kir. 8, 60); innen mondatik *egyetlen egynek és egyedülvalónak* (Ézsa. 38, 16; 5 Móz. 32, 39; Ján. 17, 3) és *magasságosnak* (Ézsa. 14, 14; 1 Móz. 14, 18; 5 Móz. 32, 8; Zsolt. 8, 3).

39. §. *Mint egyedül legfőbb.* Azonban a szentírás *Istene*ket is említ (Zsolt. 49, 1; 5 Móz. 10, 17; Zsolt. 81: 1, 6; Ján. 10: 14, 15), de úgy ezen helyekből, mint 1 Kor. 8: 5, 6. v.-ből is bizonyos, hogy *egy* a legfőbb Isten, mert mindannyian *őt*le függenek s tőle nyerték istenségüket (Zsolt. 81, 6); ép így mondja az írás Istent *egyedül jónak* (Luk. 18, 19), *szentnek, erősnek* (1 Sám. 2, 2), *hatalmasnak, boldognak* (1 Tim. 6, 15), *halhatatlannak* (1 Tim. 6, 16). Ezzel nem ellenkezik az, hogy vannak mások is jók (Péld. 18, 22; Luk. 6, 45), szentek (Mát. 7, 6; Róm. 7, 12), erősek (1 Móz. 32, 28; Zsolt. 53, 5), hatalmasok (Csel. 8, 27; 2 Móz. 18, 21), boldogok (Mát. 5: 3—11). Az angyalok is halhatatlanok ugyan s mi is azok leszünk a feltámadás után (Luk. 20, 36), de az említett jelzők kitünő értelemben véve a legfőbb Istenen kívül senkinek se tulajdoníthatók.

40. §. *Ő az Ur Jézus Krisztus Istene és Atyja.* Ez az egy és legfőbb lény pedig az, a ki az Ur Jézus Krisztus *Istenének és Atyjának* nevezetik (Ján. 17, 3; 1 Kor. 8, 6; 15, 24; 2 Kor. 1: 2, 3; 11, 31; Éf. 1: 3, 17; 4, 5; 5, 20; Róm. 5, 10; 15, 6; Gal. 1, 3; Thess.

¹ A keresztény hittudomány összege az unitáriusok szerint. Latin nyelvből fordította Derzsi Károly, unitárius gymn. tanár. Kiadta az unitárius egyház képviselő tanácsa. Kolozsvár. Nyom. Gámán J. 1899. — E műből közöljük e részleteket. Szerk.

1: 3, 9, 10; 1 Ján. 4, 10; Márk 13, 32; Ján. 20, 17; Mát. 7, 21; 18, 19; 27, 46; Zsid. 1: 8, 9; Jel. 3, 12); ő az ég és föld *teremtője* (Mát. 11, 25—26; Csel. 4: 24—27; ő az Ábrahám, Izsák és Jákob Istene (Mát. 22: 31, 32; Csel. 3, 13).

41. §. A szentírás szerint ugyan Isten a többes számban is szólott (1 Móz. 1, 26; 3, 22; 11: 5—7; Ézsza. 6, 8; Hózs. 12: 4. 5), ámde gyakran találunk többséget a szavakban, mikor magában a dologban többség nincsen, (mint Dán. 2, 36, összevetve a 24. verssel; Márk 4, 10; v. ö. Luk. 13, 18; Ján. 3, 11; Róm. 1, 5; Zsid. 5, 11; 6: 3, 9, 11; 1 Kir. 22, 3; s így az idézett helyeken is.

42. §. A *háromnak* (Ézsza. 6, 3; Mát. 28, 19) s egyuttal *egynek* (1 Ján. 5, 7.) említése sem jelent Istenben sokaságot. Ézsaiásnál ugyanis az isteni szentségnek háromszori ismétlése — a zsidó nyelv szokása szerint — csak erőteljesen állítja és hirdeti, hogy Isten az ő ítéleteiben kiváló mértékben dicsőítendő. (Hasonló ismétlés látható: Ezék. 21, 27; Jer. 22, 29; 7, 4).

43. §. A mi Máté 28, 19. versét illeti, — a mely dolgok ugyanazon rendbe soroztatnak; nem mindig s nem mindenkben egyeznek és ugyanazonosok (mint 2 Móz. 14, 31; Bir. 7, 20; 1 Sám. 12, 19; Éf. 4: 4, 5; Jel. 3, 12; Csel. 20, 32). A keresztségből sem származhatik érv valakinek istenségére nézve, sőt inkább a tárgy megismeréséből, melyre megkereszteltetünk, kell kinyomozni, hogy mi a keresztség (lásd: 1 Kor. 10, 2; Csel. 19, 5; Mát. 3, 11; Róm. 6, 3; Márk 10, 39; 1 Kor. 12, 13; Csel. 1, 5; 1 Kor. 15, 29). Ennél fogva: *megkereszteltetni az atyának, fiúnak és szentléleknek nevére*, annyi, mint beavattatni ama tanítmány hívésébe és vallásába, mely az Atyától adatott, a fiu által hirdettetett s halálával megerősített és a szentlélek által megpecsételtetett. Vagyis fogadalmat tenni arra, hogy hiszünk az Atyában, ki a ker. vallás szerzője; a Fiuban, a ki közbenjáró és a szentlélekben, melynek ereje csodákat művelt és a mely üdvösségünknek záloga.

44. §. *Ellenvetés 1 Ján. V. 7. versből.* Jánosnál — 1 Ján. 5: 1, 8, — a három mennyei és a három földi bizonyág-tevők a bizonyágtételben egyek. Ily erkölcsi egységről van szó a Csel. 4, 32. versben is. Ily módon *egy a fiu is az atyával* (Ján. 10, 30; v. ö. 17: 11, 12, 22, 23. E tanúk pedig azt bizonyítják, hogy Jézus az Isten fia (1 Ján. 5: 1, 5). Ezt bizonyítja az Atya (Mát. 3, 17; 17, 5; Ján. 12, 28), a fiu (Mát. 26: 63, 64; Ján. 8, 18) és a szentlélek a pünkösdi ünnepén az apostolok szája által (Csel. II., Ján. 16, 14).

45. §. A mi tiszteletünk tehát több egyenlők között meg ne oszoljék (Mát. 6, 24), hanem határolódjék teljes szívvel az egyetlen Istenben (1 Pét. 1, 21; 1 Kor. 10, 31; Mát. 4: 10), az Atyában, a kitől mindenek és mi is őbenne (1 Kor. 8: 5, 6).

II. Fejezet.

11. §. *Mi az előre-elrendelés?* Isten különféle határozatai vagy végzéseik közül a keresztyének közt legnagyobb megfontolás tárgya

az *előre-elrendelés*, mely a *szó erejénél* fogva mindama művekre alkalmazható, melyeket Isten — mielőtt megtörténnék — magában elhatározott. *Bibliai értelemben* pedig — a hol ritkán fordul elő — jelenti azt a határozatot, melynél fogva Isten az embereknek az üdvözülés eszközeit vagy az evangélium igazságait ajánlja (mint Róm. 8: 29, 30; Éf. 1: 5, 11), jelentheti a kegyelemre való *elválasztást* is; de mint-hogy Isten, mikor az evangélium kegyelmét ajánlani elhatározta, ezzel bizonyos célt is tűzött ki: ezért hosszú *egyházi gyakorlat* szerint jelenti az idvezítendő vagy elkárhozandó emberekre vonatkozó végzést.

12. §. *Milyen?* Ennélfogva ez a *határozat* a) általános s nincs bizonyos egyénekre szorítva, mintha t. i. Isten némelyeket kiválasztott, másokat elmellőzött volna (Ezék. 18, 32; 33, 11; 2 Pét. 3, 9; 1 Tim. 2, 4), b) a hit és engedelmesség föltételeihez van kötve (Márk 16, 16; Csel. 17, 30; Ján. 3: 16, 36; 6, 40). Mert Isten nem másképp határozta el az emberek üdvözülését vagy elkárhozását, mint a hogy üdvezt és kárhoztat; üdvezt pedig a hűveket, kárhoztatja a makaesokat. c) Ugy látszik, hogy két része van: a dicsőségre való *elválasztás* az üdvezülendőkre való tekintettel és az *elvetés* az elkárhozandókra nézve.

13. §. *Annak oka az Isten jótetszése.* Ilyen határozatot hozni s az üdvnek ilyen eszközeit tűzni ki, egyedül az Isten jó-tetszésétől függött (2 Tim. 1: 9, 10; Tit. 3, 5; Éf. 1, 4), valamint az is, hogy *kiknek, mikor s miként* akarja Isten ezt az evangéliumi kegyelmet odaajánlani; megmutatta az apostol (Róm. IX.), az Izsák, Ismael, Ézsau és Jákob személyeiben, hogy Isten nem az Abrahámtól kiinduló testi származást veszi tekintetbe s némely emberek különleges jogától sem függ az ő jótékonyságának gyakorlásában, legyen az akár testi, akár lelki jótétemény.

14. §. *De mégis feltételeket kíván.* De ha Istennek ezen *végzése* az eszközök és a czél felajánlása tekintetében, az emberben előre megkivántató föltételek nélkül történt is: de azért az üdvösség ama feltételek nélkül s csupán az azokat megkivánó végzés erejénél fogva mégsem adatik meg; mert ha az üdv vagy kárhoztat az Isten abszolút végzéséből folya: akkor nem lenne helye a kegyességnek, az erénynek, a bűnnek stb; akkor hiábavaló lenne engedelmességet követelni attól, a ki nem tud sem engedelmeskedni, sem nem engedelmeskedni. Az ártatlanokat kinok alá vetni; a kárhoztatra vettetteket az idvességre komolyan hivatgatni és pedig a büntetés terhe alatt, — mindez az Isten *szezségével, igazságosságával és bölcsességével* ellenkezik.

15. §. *Ellenvetések.* Az sem tűnik ki a bibliai helyekből, — Mát. 20, 16; 22, 14; Csel. 13, 48; Ján. 6, 39; Mát. 13, 11, — hogy Isten az idvezülendőknek bizonyos számát megállapította volna. Máté 20, 16 és 22: 14 versekben ugyanis nem a cselekedeteket megelőző, hanem a kötelesség szabad teljesítését követő *kiválasztásról* van szó. Ha a Csel. 13: 48. verset a 46-ik verssel összevetjük: az egész abszolút kiválasztás és annak körülírt száma elenyészik. A

Ján. 6: 37. és 39-ik versek nem zárják ki a föltételt, ha összeveted a 4-ik verssel. A Máté 13: 11-ik versben nincs szó némelyeknek az üdvösségre való örök elválasztásáról, hanem arról, hogy a példázatokban előadott sok titokzatos dolgot csak az apostolok értették meg, sőt ők sem mindig és mindent. Luk. 18: 31—34).

16. §. *Ellenvetés Jel. 17, 8 és 21, 27 versekből.* Az élet könyvébe — Jel. 17, 8; 21, 27, jöllehet az igazak a világ megalapítása óta beirandók voltak, — Máté 25, 34; Jel. 13, 8, — de azért abba a könyvbe az emberek sem öröktől fogva, sem kitörülhetetlenül nem irattak be (Ján. 3, 5; 22, 19).

17. §. *Ezék. 9, 4, 6; Jel. 7, 3, 4-ből.* Az Ezékiel 9: 4, 6 és Jel. 7: 3, 4-ik versekben említett megjegyzés (megbélyegzés) vagy *megpecsételés* nem az üdvösségre való örök elválasztást jelenti, hanem a jóknak akkor felmutatott szorgalmas vigyázását és megkülönböztetését, hogy a rosszak számára ne soroztassanak.

18. §. *Jud. 4. versből.* Judás levele 4-ik versében azokról, a kiknek gonosztetteit Judás fölemlíti, az van mondva, hogy eme bűneikért az isteni törvények szerint elítéltettek, (mint 2 Pét. 2, 3), nem pedig az, hogy isteni végzésnél fogva estek ama bűnökbe.

19. §. Igy 1 Pét. 2, 8-ik versben is nem az van mondva, hogy némelyek a kárhozatra előre elrendeltettek, a mint látható ez 1 Thess. 5: 9-ik versből is, hanem, hogy az engedetlenek azok, kik Krisztusba, mint kőbe beleütöknék (Máté 21, 34).

III. Fejezet.

11. §. *A szabad elhatározás.* Az *akaratsnak* pedig maga a *szabadság* vagy *szabad elhatározás* (döntés) annyira elválaszthatlan saját-sága, hogy még az erkölesi szolgaságban sem vesztethető el (erre ezéloz Róm. 6, 20), mert a bűn a szabad tehetőséget nem enyészti el, sőt inkább feltételezi, s azt mondani, hogy az *elhatározás szolgálai*: ellenmondás; mert mikor valaki valamire hajtatik: nem szabad (ember). Vedd el a *szabadságot*, — s nem lesz akarat, sem lélek; tisztán és határozottan tanítja ugyanis minden egyes ember lelki-ismerete, hogy a mikor csak valamit akarunk, azt mindig szabadon akarjuk, s mihelyt azt akarni nem tetszik, többé nem akarjuk s nem is kényszeríttethetünk arra, hogy akarjuk. Szabadság nélkül nem lenne hely a törvények számára; az ígéretek, fenyegetések, intések, haszontalanok lennének; sem az engedelmség nem lenne erény, sem az engedetlenség nem lenne bűn.

12. §. *A szabadság miben nem áll?* Nem is állhat fenn a szabadság a kényszer vagy szükségesség mellett, legyen ez akár természeti, akár kívülről jövő; mert a szabadság felteszi, hogy a dolog megtörténhetik, vagy hogy nem történhetik meg; a szükségesség pedig azt teszi fel, hogy lehetetlen, hogy a dolog meg ne történjék. Mindazáltal a *szabadság* mivolta nem áll a külső akadályok nem-létében, vagy a *kényszertől való mentességben*; mert így az oktalan

állatok is sok cselekedetet szabadon végeznének. De az *önkéntességben* sem áll; mert önként vitetünk — valamely indulatroham által s elhatározás nélkül — ama dolgokra, a melyek tetszenek s kerüljük, a melyek nem tetszenek, — tehát szorosan véve nem szabadon; mert nem tehetjük, hogy *némely* dolgokat ne kívánjunk, *másoktól* el ne forduljunk. A *közönyösségben* sem áll; mert *ez* a léleknek gyengesége, mikor t. i. annyira csüng a kétséges dolgokon, hogy e miatt magát elhatározni nem tudja; mindaddig, míg a közöny a lelket fogva tartja: az akarat ténykedéséről szó sem lehet.

13. §. *Miben áll?* Sőt inkább a *szabad elhatározás* természete az *akaratnak* abban az erejében áll, melynél fogva az embernek a cselekedetekkel szemben hatalma van, hogy megtegye vagy ne tegye, s hogy választhasson a több ellentétes vagy különböző dolgok között; ezt a tehetséget némelyek *cselekvő közönyösségnek* is nevezik. — *Mi a szabad elhatározás vagy akarat?* Ennélfogva a szabad elhatározás az a tehetség, mely józan ítélet mellett cselekszik vagy nem cselekszik és választja ezt vagy amazt. Az akaratnak ugyan kötelessége lenne az értelem világosságát követni s így a rosztól elfordulni, — de azért mégis megtörténik (s ez a szabadságra mutat), hogy a lélek látja a jobbakat s tanácsolja is, mégis a rosszabbakat követi. A theologia azonban azokról a külső műveletekről szól, melyeknek végrehajtása érett megítélés után is felfüggeszthető.

14. §. *Megvan a lelkikben is.* Hogy pedig az embernek a különböző dolgok közötti választásnak ilyen ereje adatott s hogy ez nemesak a polgári ügyekben, hanem a lelki élet-gyakorlatban is megvan: bizonyítják a következő helyek: Józs. 24, 15; 5 Móz. 30, 19; v. ö. Jer. 8, 3; Márk 14; Péld. 8, 10; Ján. 5, 40; Máté 23, 37; Csel. 5, 4; 1 Kor. 7, 37; sőt nemesak a rossz szakat (Bir. 10, 14; Ésa. 65, 12; 56, 3—4), hanem a jókat is (Zsolt. 118, 178; Ésa. 66, 4; Zsolt. 73, 11; Luk. 10, 42; Zsid. 11: 24—26) választani az ember hatalmában van.

15. §. *Ellenvetés.* Mikor az irás azt mondja, hogy Isten vagy a Krisztus az embereket *vonzza* (Ján. 6, 44; és 12, 32), ez a vonzás az okosságnak a buzdításokban, jutalmakban és fenyegetésekben rejő erejét jelenti; ép így mondjuk az emberekről is, hogy másokat *kényszerítének*, könyörgésekkel s állhatatos kéréssel és szorgalmazással meggyőznek (mint Luk. 24, 29; Csel. 16, 15; Luk. 14, 23; Márk. 6, 45; v. ö. Csel. 28, 19; 2 Kor. 12, 11; Gal. 2, 14; 6, 12).

16. §. *Az Isten előretudása és segedelme el nem törli.* Ezt a szabadságot az Isten *előretudása* s a cselekvények különfeleségéhez alkalmazott természete meg nem semmisíti (Ésa. 48, 8; 5 Móz. 31, 20); valamint a tudásnak sem sajátsága a cselekedetekre kényszert gyakorolni. Isten segítségül jövése is a lények és az ember természetével teljesen megegyező. Isten törvényei pedig, s más uralkodókéi is a féltelenséget ugyan zabolázni szándékoznak, de a szabadságot előre feltételezik.

II. Rész. II. Fejezet.

25. §. *Jézus ember.* Ha pedig a Krisztusnak az állapotát — a fogantatástól kezdve a felmagasztaltatásig — vesszük kellő figyelembe, a *tétel* ez lesz: a *megígért Messiás Jézus Krisztus természetére nézve igazi ember.* A földön halandó ugyan, de ma halhatatlan s másokat is megelevenítő (1 Kor. 15, 45); mert ninesenek a valódi embernek oly ismertető jelei, melyek a Krisztusról is fölemlítve ne lettek volna, kivéve a bünt; Zsid. 4, 15 (a mi azonban az emberi természetet sem nem alkotja, sem ki nem forgatja); ily lényeges alkotó elemei pedig az embernek: a *lélek* (Ján. 12, 27; Mát. 26, 38; 27, 50; Luk. 23, 46), a *test* (Mát. 26: 12, 26; Ján. 20, 12; Luk. 24: 39, 40; 1 Pét. 2, 24; így Mát. 26, 28; Ján. 19, 36; Csel. 20, 28; Zsid. 3, 14), s az emkeri tulajdonságok, gyengeségek, cselekedetek és szenvedélyek; Jézus nemcsak hogy fogantatott, született, még pedig emberi családi ieszármazás szerint (Mát. I.), hanem olvassuk róla azt is, hogy csesemő volt, bépólyálva feküdt (Luk. 2, 12), növekedett időben, gyarapodott böleségben (Luk. 2: 46, 52), némely dolgokról nem tudott Márk. 13, 32), éhezett (Mát. 4, 2), evett (Mát. 9, 11; Luk. 24, 43), szomjuzott (Ján. 19, 28), ivott (Ján. 4, 7; Luk. 22, 13) aludott (Márk. 4, 38), sirt (Luk. 19, 41); (Ján. 11, 35; Zsid. 5, 7), szomorkodott (Mát. 26, 37), kifáradt (Ján. 4, 6); sőt alája volt vetve minden emberi gyengeségeknek (Zsid. 4, 15; 2: 17), meghalt, föltámadott és fölmagasztaltatott. Neveztetik *embernek* (Ján. 9, 11; 4, 29), *férfinak* (Ján. 1, 30; Luk. 24, 19; Ézsza. 53, 3; Zak. 6, 12). Maga Krisztus is magát *embernek* mondogta (Ján. 8, 40), s több mint hetvenszer (mint Mát. 8, 20; 9, 6; 11, 19; 12, 8 stb.) *ember fiának*; *ember fia* pedig csak az lehet, ki természet szerint ember. Sőt a megdicsőülés után is a tanítványok őt *ember fiának* (Csel. 7: 55, 56; Zsid. 2: 6, 9; Jel. 1, 13; 14, 14), *embernek* (1 Tim. 2, 5; Róm. 5: 15, 18; 1 Kor. 15, 21), *férfiának* (Csel. 2, 22; 17, 31; így Jel. 1, 7) nevezték; neveztetett *Dávid fiának* is (Mát. 15, 22; 20: 30, 31; Jel. 5, 5), a miért a Krisztus is az embereket *atyjafiainak* hívja (Zsid. 2: 11, 12, 17); az apostoli hitformában is úgy iratik le, mint ember.

26. §. *Erkölcsei érvek a Krisztus embersége mellett.* Ha nem tudnók, hogy a Krisztus valódi ember volt, ez esetben semmi bizonyossággal sem birhatnánk az üdvösség felől; mert *a)* Senki sem lehetne bizonyos arról, hogy a Jézus Krisztus a megígért Messiás; mert hiszen a Messiásra vonatkozó jelzők és körülmények csak emberre illenek. *b)* Azt sem tudnók elhinni, hogy bűneink az ő halála által kiengeszteltettek. *c)* Az ő példaadása az Isten iránti engedelmisségben, a szenvedések elhordozásában, a megjutalmaztatás reménylésében stb. sem birhatna ható erővel bennünk, ha tudnók, hogy a Krisztus nem volt valódi s az emberi gyengeségeknek alávetett ember.

27. §. *Jézus Istenfia. Ellenvetés. A megígért Messiás, az ember Jézus Krisztus, az Isten fia* (Gal. 4, 4). Jóllehet a Krisztus természe-

tére nézve valódi embernek mondatik, de azért még sem kell őt közönséges embernek tartanunk, mert származásánál, méltóságánál és állapotánál fogva (Zsid. 2, 9; Filip. 2: 5, 9; Éf. 1: 21, 22; Csel. 10: 36, 42; Jel. 19, 16; Ján. 5, 23) más emberek fölé magasztatott s a közönséges halandók sorából kiemeltetett (Gal. 1, 1); mert oly embernek mondja őt az irás, ki egyszersmind *Isten fia* (Mát. 3, 17; 16, 16; Ján. 10, 36; v. ö. Csel. 4: 25, 27; Ján. 9: 35—38; Márk. 14: 61, 62; Luk. 3: 22, 23) és pedig nem oly módon, mint az *angyalok* (Jób 1, 6; 5, 1; 38, 7), a *tiszthatóságok* (Zsolt. 82: 1, 6), főleg pedig a *hivék* (Ján. 1, 12; Róm. 8, 16; 9, 26), a *boldogok* (Luk. 20, 36) és Ádám (Luk. 3, 38) mondatnak *Isten fiainak*, — hanem oly különös módon, mely szerint ő az Isten *tulajdon* (Róm. 8, 32) és *egyszülött* fiának (Ján. 1: 14, 18; 3, 18) mondatik; mert oly különleges származásal s oly kitüntető uton-módon, az Isten előtt legkedvesebb Krisztuson kívül, senki sem született.

IV. Rész. III. Fejezet.

41. §. *Mi a zsinat és honnan van?* A külső közigazgatás kényelmesebb intézéseért, a külső istentisztelet üdvösebb terjesztéseért, s az egyház szertartásai, tanítmánya és erkölcesi ügyében fölmerülő komolyabb ellenkezések kiegyenlítéseért, a középülés érdekében legjobb eszköznek látszott a *zsinat-tartás*, vagyis az ecclesiák összejövele, (melyek régen conciliumoknak szoktak nevezetni) akár az Apostolok példájára (Csel. 15 és 21: 18, stb.; Gal. 2: 1, 2; stb.), akár más észszerű okból lettek légyen szokásba hozva; a hol az istenfő és okos férfiak (ma legtöbbnyire csak a lekipásztorok) erre törvényszerűen összehivatván, elhatározzák mindazt, a mi a közbéke érdekére tartozik.

42. §. *A zsinatok tekintélye emberi és nem csalhatatlan.* Ezen zsinatok törvényes tekintélyét a hivék ugyan el kell hogy ismerjék, de ez a tekintély nem terjedhet oly messzire, hogy a kormányzás ürügye alatt a lelkiismereteken sebet ejtsen. Hogy ennek határait jobban föltüntessük, meg kell jegyezni I., hogy a zsinatoknak egész tekintélye csak emberi és esalatkozható. A többség összegyűlése ugyanis a részek természetét és jogát nem veszi el s az isteni ige sem szorul emberi tekintélyre. Egy ily tekintély esalatkozhatlansága nem Istentől való lenne, hanem nekünk is tudomásunkra kellett volna, hogy hozassék; ámde ezt a kiváltságot a bibliában sehol sem találjuk kijelentve (v. ö. Ésa. 56: 10, 11; Jer. 6: 13; Hós. 9: 8; Mát. 2: 8). *Ellenvetés.* A Máté 18: 20; Ján. 14: 16 versek nem erre czéloznak, mert ezek a kisebb gyülekezetekre is ráillenek, melyek pedig tudvalevőleg az igazság utjairól gyakran eltérnek. Ha az apostoli gyülekezet ment volt is a tévedéstől (Csel. 15: 28), abból még nem következik, hogy a mi valamely példánykép utánzása gyanánt szerveztetett, az annak a példányképnek a tökéletességével is birjon.

43. §. *Intézkedéseinek azonban engedelmeskedni illő.* II. A zsinatok intézkedéseinek, a mennyiben azok az egyház külső rendjére vonatkoznak, míg a közömbös dolgok határain belül maradván kényszerrel nem alkalmaznak, úgy szintén ama intézkedéseinek is, melyek a megromlott s a Szentírás utmutatása szerint javítandó erkölesi dolgokra vonatkoznak, a mennyiben a lelkiismeretet nem sértik: illő, hogy a hívek engedelmeskedjenek; mert ezt tanácsolja nemcsak az előleges beleegyezés, hanem az egyháznak utólagos helybehagyása is.

44. §. *A zsinatok tekintélye a hitcikkelyekre nézve csak szolgálati, de nem döntő.* III. Egészen más szempont alá jó a zsinatok eljárása a dogmák és hitcikkelyek fölötti viták kérdése eldöntésénél; t. i. a) az emberekben ugyan nagy előítélet támad arra nézve, hogy zsinatokra összehívott kegyes és tudós férfiak akarták is s tudták is látni az igazságot; de minthogy egyeseknek kincse és magán vagyona keresni és birni az igazságot, ennél fogva vak engedelmisség senkitől sem követelhető. b) Ugyanazon férfiaknak joguk van a dolgok felől saját vallomásukat kiadni, de ezt nem a mások csalhatatlan zsinór mértékeül, hanem kijelentésül annak, hogy mit hisz maga a zsinat. Ámde c) ez sem a többség szavazatától függ; mert ez esetben a legjobb rész gyakran meghódíthatna; ennél fogva vagy minden egyes egyén lelkiismeretének eleget kell tennie, s az érvek ereje által az igazságról meggyőzni; vagy a vitát döntés nélkül annyiba kell hagyni s inkább az egyház szabadságáról és békéjéről gondoskodni, hogy egyik párt se legyen bírálja a másíknak, s innen perlekedések, gyűlölségek és végtelen szakadások elő ne álljanak. *A minden idők tapasztalata azt bizonyítja, hogy határozat-hozatalok által az egyházban a perlekedések nem hogy megszűntek volna, hanem éppen újak állottak elő* (a). d) E szerint a zsinatnak joga van kétes esetekben másoknak tanácsot adni és a saját véleményét érvekkel (melyekkel a zsinati határozat támogatandó) ajánlani, de mások elitélése nélkül (Róm. 14: 1—12); mert könnyen megtörténhetik, hogy valamely vitás dolog előbb homályosnak és nehéznek látszik, de a mindkét párt részéről felhozott érvek folytán a döntés egészen világossá lesz. e) Ennél fogva a zsinatnak nincs abszolút tekintélye arra, hogy határozatait vagy a hitcikkelyeket más keresztényekre hatalmilag ráerőszakolja; mert ezen hitcikkelyekre nézve, ha a Szentírással egyeznek, elegendő az isteni tekintély; a zsinat tekintélye pedig csak lelkési szolgálati tekintély vagyis a tanítóké, kik a biblia alapján kijelentik, hogy mit hinni és cselekedni; s ha nem egyeznek meg, ki lesz köteles azt elfogadni, kihez kell fordulni (Csel. 5: 29)? Továbbá: Ezek a hitcikkelyek vagy újak vagy régiek. Ha az *utóbbi* áll: nincs szükség új elhatározásra; ha pedig csak a régi czikkelyek magyarázatáról van szó: ennek oly észszerűnek kell lennie, hogy mások is abból okuljanak. Ha az *előbbi* eset áll: úgy hát a Szentírásban nem voltak kifejezve és így a zsinat a saját tekintélyét hiába adja hozzá (Gal. 1: 7, 9; Jel. 22: 18). Továbbá:

a zsinat határozatainak vagy meg van a szilárd alapja, vagy nincs. Ha nincs meg: akkor az Úr nevében egybegyűlt zsinat a saját ítéletét akarja tekintélylyé emelni s nem lenne előítéletül vagy elfogultsággal számítható, ha valaki Isten ígéről másképp s talán jobban levén meggyőződve, a zsinat véleményét elfogadni vonakodik. Ha az előbbi eset áll: akkor a zsinat észszerű határozatainak maga az ész ad további súlyt és értéket; mely senkit sem kényszerít, hanem a lelkiismeret meggyőzi. (a) Lásd Limborech. Inst. Theol. Lib. 7. Cap. 19. §. 23.

Befejezés.

1. §. Keresztény olvasó és bíráló! Ime ez és ez volt az unitáriusoknak a keresztény vallás hitczikkeiről való vélekedése és theologiaja, melyben és a melyből megláthatod, hogy ők nem akarnak meggondolatlanul határozni a nem szükséges dolgokra nézve, melyek sem az isteni dicsőség előmozdítására, sem az ők vagy felebarátaik üdvének épülésére nem szolgálnak; láthatod, hogy ők nem akarják mesterségesen fürkészni ama miszteriumokat, melyek emberek előtt kijelentve nincsenek, (1 Tim. 1: 4) a gyümölcstelen vizsgálódásokat (1 Tim. 1: 4) távol tartják. A közömbös és az egyháztól dívatba hozott szertartások által a keresztényeknek, mint testvéreknek, a botránnyról nem is szólva, még kellemetlenséget sem könnyen szereznek. A más véleményen levőket, még ha azok az unitárius felfogás szerint tévednek is, kölesönös szeretettel megtűrendőznek és Isten irgalmára bizandóknak tartják (2 Tim. 2: 24, 25, 26). Inkább minden törekvéseiket oda irányítják, hogy az üdvözítő igazságot, melyet tudni mindenkinek érdekében áll és a mely egyedül vezet valódi kegyességre, az egyeseknek jólétét, mindeneknek békéjét és egyetértését keressék és előmozdithassák (Tit. 3: 8; Zsid. 12: 14; Eféz. 4: 3; Filip. 3: 15, 16).

2. §. Ennélfogva atyafiságosan esdve kérünk, ne engedj meg velők szemben semminemű vádat, gyalázást és rágalmazást; s azok szavaira se hallgass egykönnyen, kiknek érdekében áll az unitárius vallás követőit rossz hirbe keverni; sőt inkább látva, hogy azok tévednek, oktasd a szelidség lelkével azokat, kik a jobb dolgokat tanítónak és az isteni igazságnak, mely előttük minden más dolognál becsesebb, tért engedni készek.

A hit virágai.

Imák a nők számára.

(Áldozó csütörtöki ima.)

XXXIII.

Szent örömmérséssel tekintek a magasságra, hol *fényes felhők* lebegnek, melyeknek kárpitjain keresztül hatol hitem szárnyalása, hogy *megnyilatkozott egetet láthassak* a mai napon.

Buzgó imára kulesolom össze kezeimet és áldó imát rebegnek ajkaim, hogy téged áldjalak örök jószág és örök szeretet Istene ama végtelen kegyelmért, a melyet e mai napon *bizonyossá tettél a Jézus megdicsőítettésében.*

Oh édes Istenem! minő magasztos emlékek, minő szentlátományok merülnek, rajzolódnak le lelkem előtt e magasztos emlékünnepen. Mintha hitem szikla csucsan, magaslatán, az *Olajfák-hegyén* állanék a szerető tanítványokkal. Fényes felhők diessugaraiban ott látom hitünk fejedelmét, az Ur Jézus Krisztust a *jól végzett munka szellemfényében ragyogni.* Karjait áldólag terjeszti szét, ajkain szelid szózatok zendülnek: „légy hiv mind halálig s neked adom az életnek koronáját. Én vagyok az örökélet, az igazság, a ki énbennem hiszen, ha meghal is él az. Ne féljete azoktól, kik a testet ölik meg: a lélek halhatatlan. Felmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, az én Istenemhez és a ti Istenetekhez. A hol én vagyok, ti is velem lesztek és többé sem élet, sem halál soha el nem szakít tőletek.“

Aztán mintha angyalok szárnyai csattognának s a szelleméletre dicsőült Jézust vinnék, emelnék, ragadnák a fényes felhőkön keresztül a menyország *királyi székéig.* És vágyó lelkem előtt kitarul a menny s mint amaz első vértanu, a magasztos hit szent örömevel kiáltok fel: *látok, látok megnyilatkozott egetet és látom az ember ur*